

MASEHET ŞEKALİM PEREK 1: BEEHAD BAADAR

Mahatsit A-Şekel Mitsvası

Yaprak Masehet Şekalim’de “mahatsit a-şekel” mitsvasını öğrenmekteyiz.

2

Nedir bu mitsva? Tahminen sizin de mutlaka bildiğiniz gibi, Bet-Amikdaş’ın ayakta olduğu dönemde orada *korbanlar* yapılırdı. Kimler *korban* getirirdi? *Korban* getirmeyi gerektiren bir günah işlemiş olanlar ve ayrıca gönlünden bir *korban* yapma isteği geçen kişiler. Ama bu bireysel *korbanların* yanında “*korbenot tsibur*”, yani “toplumsal *korbanlar*” da vardı. Bunlar tüm Yisrael halkı adına gerçekleştirilirdi. Her gün sabah ve akşam olmak üzere iki kez yapılan *Tamid-korbanı* ile Şabat, Roş Hodeş ve bayramlarda buna ek olarak yapılan *Musaf-korbanları* bu toplumsal *korbanlara* örnek olarak verilebilir.

Peki, toplumsal *korbanları* satın almak için gereken parayı kim verirdi? İşte bu harcamayı *mahatsit a-şekel* paralarından yaparlardı.

Mahatsit a-şekel paraları nereden gelirdi? Kutsal ve Mübarek Tanrı Bene-Yisrael’e, Bet-Amikdaş’a “yarım *şekel*” (=mahatsit a-şekel) saf gümüş bağışlamalarını emretmişti ve toplumsal *korbanların* masrafları bu gümüşlerden karşılanırdı. *Mahatsit a-şekel mitsvası* her yıl yerine getirilir ve Roş Hodeş Nisan’a kadar yarım *şekellik* bu bağışın yapılması gerekirdi.

Günümüzde ne yazık ki Bet-Amikdaş yıkılmış olduğundan bu mitsvayı yerine getiremiyoruz. Ama bunun anısına halk arasında “*şekalim*” olarak bilinen “*zeher le-mahatsit a-şekel*” (yarım *şekelin* anısına) adlı bağışlar yapılmaktadır

Masehet Şekalim’de *mahatsit a-şekel mitsvasına* dair çeşitli kuralları öğreneceğiz.

Kim Mahatsit A-Şekel Vermekle Yükümlüdür?

Yaprak Bu yaprakta *Gemara* bize *mahatsit a-şekel mitsvasından* kimlerin sorumlu olduğunu öğretmektedir.

3

Mişna, *mahatsit a-şekel mitsvasıyla* erkeklerin yükümlü olduğunu, ama kadınların bu mitsvadan muaf olduklarını belirtmektedir. *Mahatsit a-şekel mitsvasından* çocuklar da muaf, ama eğer bir çocuğun parası varsa ve Bet-Amikdaş’a yarım *şekel* bağışta bulunmak istiyorsa kendisinden bu bağış kabul edilir.

Mahatsit a-şekel mitsvasına kimler katılmaz? Yahudilerin toplumsal *korbanlarından* sorumlu olmayanlar, örneğin yabancılar, normal olarak bu bağışa katılmazlar.

Mişna’nın anlattığına göre, Bet-Amikdaş’ta görev yapan Koenler, bu mitsvayı yerine getirmekten muaf olduklarından emindiler ve bu yüzden yarım *şekel* vermemekteydiler!

Ancak Raban Yohanan ben Zakay, Koenlerin bu konuda hatalı olduklarını, gerçekte bu mitsvayı yerine getirme yükümlülüğünün onları da bağladığını söyler. Yine de *bet din*, Koenlere saygı gösterme mitsvası nedeniyle, onları yarım *şekel* bağışlamaya zorlamazdı.

Rabi Akiva’nın Tanrı Sevgisi

Romalıların egemenlik döneminde Yisrael halkına karşı çok ağır bir hüküm çıkarılmıştı. Yüksek düzeyde kutsal birer *tsadik* olan neslin en muazzam on hahamı idam edilmişti. Bunun sebebi neydi? Çünkü Romalılar Tora öğrenimini yasaklamış olmalarına rağmen, onlar kutsal Tora’yı büyük fedakârlıklarla öğrenmeye ve öğretmeye devam ediyorlardı.

Kiduş A-Şem (Tanrı’nın İsmi’ni kutsal

kılma mitsvası) uğruna Romalılar tarafından idam edilmeyi göze alan bu on büyük haham “*Asara Aruge Malhut*” (krallığın öldürdüğü on [haham]) olarak bilinir. Rabi Akiva da onlardan biriydi.

Romalılar onu, dayanılmaz ıstıraplar çekecek şekilde, çok gaddarca öldürmüşlerdi. Demir taraklar alarak, dehşet verici bir zalimlikle, bu kutsal *Tannanın* bedenini lime lime etmişlerdi.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
19’da

Yırtıcı Aslanlar

Yaprak

4

Bu yaprakta, Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın, *mahatsit a-şekel mitsvasının* nasıl yapılacağını Moşe Rabenu'ya Bizzat öğrettiğini öğreniyoruz. Tanrı, Göksel Tahtının altından, ateşten bir para çıkarmış ve bunu Moşe Rabenu'ya göstererek "Bene-Yisrael'in her yıl işte böyle bir para vermeleri gerekiyor" demiştir.

Kutiler: *Gemara* bu yaprakta ayrıca Kutilerden de bahsetmektedir. Kutiler kimdi ve nereden gelmişlerdi?

Kutiler, Erets-Yisrael'e Asur Kralı Şalmaneser tarafından Kuta adlı bir ülkeden getirilmişlerdi. Şalmaneser onların Şomron bölgesinde oturmasına karar vermişti. Ama bu halk, Erets-Yisrael'in gerektirdiği Tanrı korkusuyla hareket etmeyince, Tanrı onları korumamış, bunun sonucunda yırtıcı aslanlar Kutilerin yaşadıkları yerleri istila ederek üzerlerine dehşet salmışlardı. Bu olayın ardından Kutiler Yahudiliği kabul etmeye karar verdiler.

Bazı *Tannalara* göre Kutiler Yahudiliğe geçmeyi, gerçekten istediklerinden değil, aslanlar karşısındaki büyük korku ve dehşet nedeniyle kabul ettikleri için gerçekte Yahudi sayılmazlar.

Kim Kimdir?

Tanna'im ve Amora'im Arasındaki Geçiş Nesli

Tannalarla Amoralara arasındaki geçiş döneminde yaşamış bir *Tanna-Amora*dır. Rabi'nin [=Rabi Yeuda A-Nasi] öğrencilerindendir. Babil Talmud'unda "Rabi Hiya Raba" veya "Rabi Hiya A-Gadol" olarak anılır. Yerusalayim Talmud'unda ise ismi "Rabi Hiya Ruba" olarak geçer.

Babil'in Sura kenti yakınlarında doğmuştur. Babası Rabi Aba son derece köklü bir aileye mensuptu ve geçmişi Kral David'e kadar uzanıyordu. Rabi

Hiya henüz Babil'deyken eşi Yeudit ile evlenmiş ve ikiz oğulları olmuştu: Rabi Yeuda ve Rabi Hizkiya. Daha sonraları çok büyük hahamlar olarak tanınacak olan bu iki oğlunun yanında, Rabi Hiya'nın ikiz kızları da olmuştu. Bu iki kızıdan biri, Rabi'nin oğluyla nişanlıyken genç yaşta vefat etmişti. Rabi Hiya, Rabi'nin Tsipori'deki *yeşivasında* Tora öğrenmek üzere ailesi ve babasının ailesiyle birlikte Erets-Yisrael'e göç etmiştir.

Rabi
Hiya

MASEHET ŞEKALİM
PEREK 2:
METSAREFİN ŞEKALİM

Biur Hamets Mitsvası

Yaprak

5

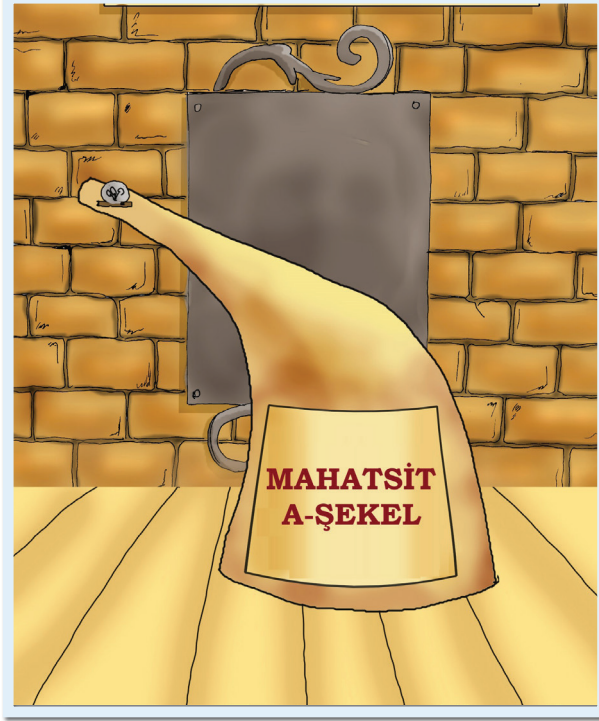
Mahatsit a-şekel tüm Yahudilerden nasıl toplanırdı?

Mişna, Adar ayının ortasında Erets-Yisrael'in her yerine kumbaralar yerleştirildiğini anlatır. İnsanlar yarım *şekellik* bağışlarını bu kumbaralara atarlardı ve daha sonra kumbaralar Yerusalayim'e, Bet-Amikdaş'a getirilirdi.

Kumbaralar bir *şofarı* andıran şekle sahipti. Üst tarafları dar, alt taraflarıysa genişti. Onları neden böyle yapmışlardı? Çünkü olur da bir kişi *yetser aranın* (kötü dürtü) "Cebine at! Kumbaralardan kendi cebine gümüş para al!" şeklindeki fısıltılarına yenik düşse bile elini kumbaranın içine sokamayacaktı, zira yukarıdaki açıklık çok dardı.

İşte, kumbaraları bu nedenle üst tarafları dar olacak şekilde yapmışlardı.

Bu *mişna*da ayrıca, kumbaralarda büyük miktarda para biriktiği ve kumbaralar ağırlaştığı zaman, onları Yerusalayim'e kadar taşıyacak olan görevlinin zorlanmaması adına, gümüş sikkeleri altın sikkelerle değiş tokuş ettikleri de anlatılmaktadır. Böylece, bir altın sikke, çok sayıda gümüş sikkeye eşit olduğundan, görevli için bunları taşımak çok daha kolay olacaktı.

Rabi Akiva'nın Tanrı Sevgisi (devam)

Olay tam da *Şema* söyleme vaktinde gerçekleşmişti. Rabi Akiva çektiği ıstırapları göz ardı etti ve korkunç acılara rağmen *Şema*'yı okuyarak, Göklerin Krallığının boyunduruğunu, Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya yönelik müthiş bir sevgiyle üstlendi. Çok sayıdaki öğrencisi, çektiği ıstıraplardan dolayı inleyen hocalarının bu halini büyük bir kederle izlemekteydi.

"Hocamız! Bu derece mi?!" diye haykırdılar öğrencileri yanıp tutuşan kalplerinin derinliklerinden. "Böylesine ağır bir ıstırap altındayken bile *Şema*'yı

nasıl bu kadar güçlü bir konsantrasyonla okuyabiliyorsunuz?!"

Ve öğrencilerine ders vermeyi yeryüzündeki son anlarına kadar bırakmamış olan Rabi Akiva şöyle cevap verdi: "Hayatım boyunca, *Şema*'daki "*Tanrın A-Şem'i... tüm canınla... sevmelisin*" pasuğunu yerine getirmeye nail olamadığım için hayıflanır, Kutsal ve Mübarek Tanrı'ya, O'nun İsmi'ni kutsal kılma *mitsvası* uğruna canımı feda etme suretiyle bu pasuğu yerine getirebilmek için dua ederdim."

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
23'te

Ne Zaman Yarım Şekelden Fazla Verirlerdi?

Yaprak

6

I. Bet-Amikdaş'ın yıkılışından sonra, Bene-Yisrael Babil'e sürülmüşlerdi. Bundan yetmiş sene sonra Bene-Yisrael'in bir kısmı, Ezra A-Sofer'in önderliğinde Erets-Yisrael'e geri dönerek II. Bet-Amikdaş'ı inşa etmişti.

Mişna, o dönemde, II. Bet-Amikdaş'ı inşa etmelerinin ardından, yarım şekelden daha fazla bağış yapıldığını anlatmaktadır. Bunun sebebi, Erets-Yisrael'de çok fazla Yahudi'nin olmamasıydı ve herkes sadece yarım şekel verseydi, Bet-Amikdaş için yeteri kadar para toplanamayacaktı.

Bu yaprakta ayrıca kutsal *Tannalardan*, *mahatsit a-şekel mitsvasının*, Bene-Yisrael'in işledikleri günahlar için kefareti sağladığını da öğrenmekteyiz.

Bir *Tannaya* göre, Bene-Yisrael "Altın Buzağı günahını" **günün yarısında**, yani öğle vakti işlemiş olduklarından, bunun kefareti için **yarım şekel** verilmektedir.

Rabi Levi ise, Yosef *A-Tsadik* kardeşleri tarafından satıldığı zaman, kardeşlerden her birinin **yarım şekel** aldığını ve **yarım şekel** verme *mitsvasının* da Yosef'in satılışıyla işlenen günah için kefareti sağladığını söyler.

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amora'im Arasındaki Geçiş Nesli

Erets-Yisrael'e Çıkışı

Rabi Hiya ile oğullarının Erets-Yisrael'e çıkışlarının etkisi büyük olmuş ve bu dönemde büyük mucizeler meydana gelmiştir. O zamanlarda Erets-Yisrael'de sert fırtınalar, şimşek ve gökgürültüleri, depremler sıklıkla görülmekte ve büyük zararlara yol açmaktaydı. Ama Rabi Hiya ile oğullarının Erets-Yisrael'e çıkışlarıyla birlikte tüm bunlar, sahip oldukları liyakat sayesinde kesildi. Rabi Yeuda A-Nasi, Rabi Hiya'ya çok büyük yakınlık göstermekteydi ve ikisi arasında öyle bir dostluk oluştu ki sonunda Rabi Hiya, Rabi'nin öğrenim partneri düzeyinde bir

öğrencisi haline geldi. Rabi ona "Senin mensubu olduğun nesle ne mutlu!" demiştir. Hatta bir keresinde Rabi, kendi görüşünü bir kenara bırakarak bir *alaha* kararını Rabi Hiya'ya göre vermiştir. Rabi, Rabi Hiya'yı *dayan* (yargıç) olarak atamış ve Rabi Hiya, parasal davalara tek başına bakmaya başlamıştır, zira bu konularda istisnai bir uzmanlığa sahipti. Ve buna rağmen, herhangi bir kişiden duyduğu bir *alaha* sözünü söylemez, yalnızca Rabi'den öğrendiklerini aktarır ve ona çok büyük saygı gösterirdi.

Rabi
Hiya

MASEHET ŞEKALİM
PEREK 3:
BİŞLOŞA FERAKİM

Kral David'e Sıkıntı Vermek İsteyen Adamlar

Yaprak

7

Gemara, Kral David'e sıkıntı vermek isteyen bazı kişilerden bahseder. Bu adamlar ona "Kral David! Bet-Amikdaş ne zaman inşa edilecek?" derlerdi.

Neden böyle diyorlardı? Çünkü Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın Kral David'e, Bet-Amikdaş'ın yalnızca onun ölümünden sonra inşa edileceğini söylediğini duymuşlardı. Bu nedenle bu kötü yürekli adamlar David'e "Haydi, haydi; Bet-Amikdaş'ın inşa edilmesi için artık hayatta olmayacağın zamanları bekliyoruz..." diyorlardı.

Ama Kral David bundan hiç alınmıyordu! Tanrı'yı ve Yisrael halkını o kadar çok seviyordu ki, Tanrı'ya "Bet-Amikdaş'ın bir an önce inşa edilmesini ben de istiyorum" demişti. "Bunun için vaktinden önce ölmem gerekiyorsa bile buna razıyım! Yeter ki Bene-Yisrael'in Bet-Amikdaş'ı olsun."

Ancak Tanrı ona şöyle cevap verdi: "Sen Yisrael'e iyilik ediyorsun. Halkı dürüstçe yargılıyorsun ve bu Benim için, Bet-Amikdaş'ta yapılacak *korban*lardan çok daha önemli. Hiçbir şekilde vaktinden önce ölmeyeceksin!"

Tora Neşesi

Yaprak

8

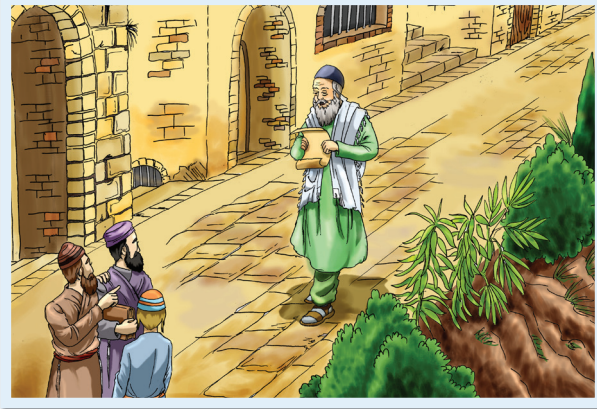
Bir keresinde Rabi Abau, Teverya şehrine geldi ve orada Rabi Yohanan'ın öğrencileriyle buluştu. Öğrenciler Rabi Abau'ya baktılar ve onun çok sevinçli olduğunu gördüler. O kadar ki, yüzü sevinçten ışık saçıyor gibiydi.

Öğrenciler Rabi Yohanan'a gidip ona "Rabi Abau'yu gördük" dediler. "O kadar sevinçli ki, kesinlikle bol miktarda altın ve gümüş içeren paha biçilmez bir hazine bulmuş olmalı. Herhalde bu yüzden böylesine sevinçli."

Ama gerçek neydi? *Gemara*'ya göre, Rabi Abau'nun sevincinin sebebi, daha önce bilmediği bir *Barayta* (*Mişna* kitabına dâhil edilmemiş bir *mişna* öğretisi) bulmuş olmasıydı. Bu yeni *alahayı* öğrenebileceği için gerçek bir Tora neşesi duymaktaydı.

Bu yaprakta ayrıca Rabi Yona'nın şaraba karşı çok hassas olduğu da anlatılmaktadır. O kadar ki, *Seder* gecesinde dört kadeh şarap içtiğinde, Pesah bayramından Şavuot bayramına kadar başı ağrırdı!

Ama Rabi Yona, çektiği bu sıkıntıya rağmen, *Seder* gecesinde bu *mitsvayı* yerine getirmek için büyük gayret gösterirdi.

MASEHET ŞEKALİM
PEREK 4:
ATERUMA

“Terumat A-Lişka” İle Ne Satın Alırlardı?

Yaprak

9

Masehet Şekalim'de 4. Perek “Ateruma” adını almıştır. Bu isim, tüm Bene-Yisrael'in bağışlamış olduğu yarımşar şekellerle oluşturulan “terumat a-lişka” (Bet-Amikdaş'ın hazine dairesine yapılan bağış) ile bağlantılıdır. *Terumat a-lişka* fonlarıyla, toplumsal *korban*ların masrafları karşılanırdı.

Mişna, *terumat a-lişka* ile satın alınan bazı toplumsal *korban*ları saymaktadır:

Tamid-korbanları: Bet-Amikdaş'ta her gün, biri sabah biri de akşam olmak üzere iki tane toplumsal *korban* gerçekleştirilirdi. Bu *korban*lara, düzenli olarak her gün yapıldıkları için, “*Tamid*” (sürekli; düzenli) *korbanı* adı verilirdi.

Musaf-korbanları: Şabat, Roş Hodeş ve bayram günlerinde *Musaf-korban*ları da gerçekleştirilirdi. Bunlara “*Musaf*” (ilave) *korbanlar* adı verilmesinin sebebi, gündelik *Tamid-korbanı*na ek olarak yapılmasıydı.

Mişna, tahıllarla gerçekleştirilen üç toplumsal *korban* daha listelemektedir: **a.** Pesah bayramının ikinci gününde yapılan *Omer-korbanı* (bkz. sayfa 146). **b.** Şavuot bayramında yapılan *şete alehem* (iki ekmek) *korbanı* (bkz. I. Kitap, sayfa 195). **c.** Her Şabat günü Bet-Amikdaş'taki masanın (*şulhan*) üzerine yerleştirilen özel ekmekler (*lehem apanim*; bkz. I. Kitap, sayfa 191).

Bet-Amikdaş'a Odun Bağışı

Yaprak

10

I. Bet-Amikdaş'ın yıkılışının ardından Bene-Yisrael Babil'e sürülmüşlerdi ve yetmiş yıl sonrasında Ezra A-Sofer, Bene-Yisrael'in bir kısmıyla birlikte Erets-Yisrael'e gelerek II. Bet-Amikdaş'ı inşa etmeye başlamıştı.

Bet-Amikdaş'ta *liškat a-etsim* (odun dairesi) adı verilen bir depo vardı. *Mizbeah*'ta *korban*ların yakılmasında kullanılan odunlar burada depolanırdı.

Gemara, o günlerde, yani II. Bet-Amikdaş Döneminin başında, odun eksikliği yaşandığını, çünkü Bet-Amikdaş'ın kasasında odun satın almak için yeteri kadar para olmadığını anlatmaktadır. Bu nedenle Yisrael halkından çeşitli aileler gönüllü olarak Bet-Amikdaş'a odun bağışında bulunmuşlardır.

Peygamberler Hagay, Zeharya ve Malahi bunu gördükleri zaman, her yıl bu bağış sahiplerinin, Bet-Amikdaş'a odun getirme konusunda özel bir ayrıcalıkları olmasına hükmetmişlerdir. Böylece, Bet-Amikdaş'ta yeterli miktarda odun olduğu zaman bile odun getirme konusunda bu ailelerin öncelikleri olacaktı.

Bu çok özel *mitsvaya* nail olan söz konusu aileler, Bet-Amikdaş'a odun getirdikleri zaman kendileri için özel, ailevi bir bayram kutlardı!

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amora'im Arasındaki Geçiş Nesli

Baraytaların Düzenlenmesi

Rabi Hiya, Rabi Oşaya ile birlikte, birçok *Barayta* toplayıp düzenlemişlerdir. *Baraytalar*, Rabi Yeuda A-Nasi'nin ağzından öğrenilmiş, ama kendisi tarafından *Mişna* eserine çeşitli sebeplerle dâhil edilmeyip dışarıda bırakılmış öğretilerdir (bu konu için bkz. I. Kitap, sayfa 220). Bu *Baraytalar* son derece yetkili ve doğru kabul edilir, çünkü Rabi Hiya ve Rabi Oşaya, *Tannala-*

rın sözlerini oldukları gibi aktarmaya büyük özen göstermişlerdir. Bunlar hakkında “Rabi Hiya ve Rabi Oşaya tarafından öğretilmiş olmayan herhangi bir *Barayta* bozulmuştur ve *bet midraşta* sorulacak sorulara temel teşkil edemez” denmiştir (*Hulin* 141b). Rav Şerira Gaon'a göre, Rabi Hiya'nın derlemiş olduğu bu *Baraytalar*, “*Tosefta*” kitabının temelini oluşturur.

Rabi
Hiya

Para Aduma İçin Özel Köprü

Yaprak

11

Bu yaprakta öğrendiğimiz *mişna*, *para aduma* (kızıl inek) uygulaması için *Ar A-Bayit*'ten (Tapınak Dağı) *Ar A-Zetim*'e (Zeytinler Dağı) özel bir köprü inşa edildiğini anlatmaktadır.

Bu özel köprü'nün inşası neden gereklidi?

Soruyu cevaplamadan önce gelin, *para aduma* ile ne yapıldığını açıklayalım.

Para aduma kesilir, sonra bedeni yakılır, sonra da külleri, doğrudan pınardan çekilmiş kaynak suyu ile karıştırılırdı. Bu su daha sonra, bir ölüye temas ettiği için *tame* olmuş (manevi saflığını kaybetmiş) bir kişiyi arındırma amacıyla onun üzerine serpilirdi.

Peki, *para aduma* nerede yakılırdı? Bet-Amikdaş'ın karşısında bulunan *Ar A-Zetim*'de.

Bu nedenle, *para aduma* Bet-Amikdaş'tan *Ar A-Zetim*'e götürüldüğünden, Hahamlarımız bir konuda endişeliydiler. Ya Bet-Amikdaş'tan *Ar A-Zetim*'e giden yol üstünde, kızıl ineğe eşlik eden Koenler, orada olduğunu bilmedikleri bir mezarın yanından geçerlerse? Bu durumda Koenler *tame* hale gelecek ve *para aduma* da geçerliliğini yitirecekti!

İşte bunun için Bet-Amikdaş'tan *Ar A-Zetim*'e özel bir köprü inşa edilmişti ve kızıl inek bu köprü'nün üzerinden götürülürdü.

Ekdeş Bedek A-Bayit

Yaprak

12

Bu yaprakta "*ekdeş bedek a-bayit*" konusunu öğreniyoruz. Bu sözler ne anlama gelmektedir? "*Bayit*" sözcüğü hepimizin bildiği gibi "ev" anlamına gelir ve burada Bet-Amikdaş'ı kastetmektedir. "*Bedek*" sözcüğünün manası ise "çatlak, yarık" şeklindedir. Böylece "*bedek a-bayit*" sözcüğü, Bet-Amikdaş binasında meydana gelen yarık veya çatlakları belirtir (Raşi, Melahim II 12:6). "*Ekdeş*" ise "*kadoş*", yani "kutsal" sözcüğünden gelir ve kutsal amaçlar için bağışlanmış veya vakfedilmiş parayı belirtir.

Bet-Amikdaş'ta herhangi bir çatlama olması halinde bunu hemen tamir ederlerdi, zira burası Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın Evi'ydi ve tüm zamanlarda güzel ve görkemli olması gerekmektedir. İşte bunun gibi, Bet-Amikdaş'ın çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesine vakfedilmiş olan fona "*ekdeş bedek a-bayit*" adı verilir. Başka bir deyişle bu fondaki para, onarılması gereken yerlere ayrılmıştır (*Metsudat David*, Melahim II 12:6). "*Bedek a-bayit*" terimi Bet-Amikdaş'ın tüm ihtiyaçlarını belirten genel bir terim haline gelmiştir.

Rabi Akiva'nın Tanrı Sevgisi (devam)

"Şimdi elime bu fırsat geçmişken, bunu Göklerin Krallığının boyunduruğunu üzerime kabul ederken, son derece büyük bir sevinçle yapıyorum!"

Hocalarını çok seven öğrenciler onun etrafında duruyorlar ve çaresizlikten ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Seçkin Ravları gözlerinin önünde korkunç bir ölüme gitmekteydi ve buna rağmen hâlâ Tanrı sevgisinin (*aavat A-Şem*) bu müthiş

düzeyini korumaktaydı.

Rabi Akiva, *Şema Yisrael* cümlesinin sonundaki "*Ehad*" sözcüğüne geldiği zaman bu sözcüğü uzattı – ta ki saf ve tertemiz ruhu "*A-Şem Ehad!*" (*A-Şem Bir'dir!*) sözlerini haykırırken bedenini terk edene kadar.

Göksel bir Ses çıktı ve ilan etti: "Ne mutlu sana Rabi Akiva ki ruhun *Ehad*'da çıktı!"

(Berahot 61b)

Hahamlarımızdan
MAASELER

SON

Ekdeş (kutsiyete bağış) nasıl yapılır? Örneğin güzel bir saati olan bir adam bu saati alıp “*are ze ekdeş*” (işte bu, kutsiyete bağıştır) dediği anda, saat hemen “kutsal” nitelik kazanır ve onu her ne şekilde olursa olsun kişisel amaçla kullanmak yasaktır. Saatin Bet-Amikdaş’a getirilmesi gerekir.

Bet-Amikdaş’ta *ekdeş* olarak bağışlanmış şeylerle ne yaparlardı? Eğer bağışlanan şeyin Bet-Amikdaş’ta herhangi bir kullanımı varsa, o kullanıma ayrılırdı. Kullanımı olmayan bir şey – örneğin bir saat – söz konusu olduğunda, *Ekdeş*’i yönetmekle görevli kişi (*gizbar*) saati satardı ve saatin kutsiyeti satıştan elde edilen paraya geçerdi. Sonra da bu para Bet-Amikdaş’ın ihtiyaçları için kullanılırdı.

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amoraim Arasındaki Geçiş Nesli

Tora’yı Yayması

Rabi Hiya ile oğullarının Erets-Yisrael’e çıkışları, Tora’nın Erets-Yisrael sakinleri içinde yayılmasına büyük katkılarda bulunmuştur. Rabi Hiya kendisi hakkında şu ifadeleri kullanmıştır (*Ketubot* 103b, *Baba Metsia* 85b): “Ben, Tora’nın Yisrael halkı içinde unutulmaması için çalışıyorum! Keten ekiyorum ve bununla, geyik avlamak için ağlar örüyorum. Geyiklerin etini yetimlere yediriyorum ve derilerinden de parşömenler hazırlayıp Tora’nın beş kitabını bunların üzerine yazıyorum. Küçüklere Tora öğreten

kimsenin olmadığı bir şehre gidip orada Tora’nın beş kitabının her birini (*humaş*) seçtiğim beş çocuktan birine öğretiyorum. *Mişna*’nın altı faslını başka altı çocuğa öğretiyorum. Sonra da bu çocukların her birine ‘Öğrendiğin faslı arkadaşlarına öğret!’ diyorum. Ve böylece Tora, Yisrael halkı içinde unutulmuyor!” İşte Rabi [Yeuda A-Nasi] bu nedenle “Hiya ne kadar da büyük işler yapıyor!” demiştir.

Rabi Hiya’nın en önemli öğrencisi, ilk *Amoraim* neslinin en büyük siması olan, yeğeni “Rav”dır.

**Rabi
Hiya**

**MASEHET ŞEKALİM
PEREK 5:
ELU EN AMEMUNİM**

Rabi Pinhas ben Yair'in Eşegi

Yaprak

13

Gemara oldukça ilginç bir olayı aktarmaktadır.

Bir keresinde kötü insanlar, kutsal *Tanna* Rabi Pinhas ben Yair'in dişi eşeğini çalmışlardı. Eşek üç gün boyunca hırsızların evinde kaldı, ama hiçbir şey yemeyi kabul etmiyordu!

Hırsızlar “Bu ne biçim bir eşek?” dediler. “Onunla ne yapalım? Yanımızda açlıktan ölecek! Haydi, onu sahibine iade edelim.” Böylece hırsızlar eşeği serbest bıraktılar, o da gidip Rabi Pinhas ben Yair'in evinin kapısına geri döndü.

Rabi Pinhas ben Yair'in ev halkı eşeği içeri aldılar ve yemesi için önüne arpa koydular. Ama eşek hâlâ yemeye yanaşmıyordu! Çünkü bu arpalar “*demay*” sınıfındaydı. Bilindiği gibi tarım mahsullerinden *Terumot U-Maaserot* adı verilen bazı payların ayrılması gerekir (bkz. I. Kitap, sayfa 80). Cahil insanlardan satın alınmış ürünlerden bu payların ayrılıp ayrılmadığı bilinmediğinden bu ürünlere “*da may*” (Aramca: bu ne?) sözcüğünün kısaltılmış haliyle “*demay*” adı verilir. Hahamlarımız, emin olmak için bu ürünlerden de söz konusu payların ayrılmasını öngörmüşlerdir. Aslında Hahamlarımız bu kuralı sadece insan yiyeceği olarak satın alınmış ürünler için koymuşlardır ve hayvan yemi olarak satın alınmış ürünler için böyle bir şart yoktur. Ama eşek buna rağmen, söz konusu paylar ayrılmadıkça, önüne konan arpadan yemeyi kabul etmemiştir!

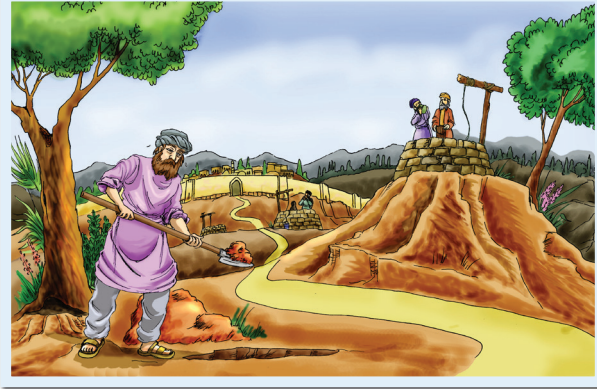
Gemara bize bu olayı neden anlatmaktadır? Bize, Rabi Pinhas ben Yair'in ne kadar yüksek düzeyli biri olduğunu öğretmek için. O kadar ki, onun yüksek standartlarına eşeği bile alışmıştı!

Nehirden Kurtuluş

Yaprak

14

Gemara, “*hasid*” sıfatıyla anılan bir adamın başından geçen bir olayı anlatmaktadır. Bu adam insanlara iyilik (*hasadim*) yapmak için tüm gücüyle gayret ettiği için bu sıfatla anılmaktaydı. Yolların çeşitli yerlerinde, içlerinin yağmur suyuyla dolması için büyük kuyular kazar, böylece yolcular için yeterli su olmasını sağlardı. Hepimizin bildiği gibi o çağlarda evlerde çeşmeler yoktu ve insanlar kuyu ve sarnıçlardan su içerlerdi.

Bir keresinde çok üzücü bir olay meydana geldi. *Hasid*in kızı kendi düğününe giderken nehir kıyısında yürümekteydi. Birden bire müthiş bir su dalgası gelerek onu nehrin içine sürükledi! Herkes onun öldüğünden emindi ve büyük bir üzüntüye kapılmıştı.

Ama Rabi Pinhas ben Yair olayı duyunca şöyle dedi: “Ey Evrenin Efendisi! Bu adam insanlara yardım etmek ve su temin etmek için bu kadar gayret gösterirken, kızının su yüzünden ölmesini hak ediyor mu?!”

Bundan hemen sonra *hasid*in kızının aslında sudan kurtulmuş olduğu ortaya çıktı.

Nasıl kurtulmuştu? Bazılarına göre, suyun içinde Rabi Pinhas ben Yair'in görünümüne sahip bir melek belirmiş ve kızı kurtarmıştı!

Tsedaka Mitsvasını Onurlu Bir Şekilde Yapmak

Yaprak

15

Bu yaprakta, *tsedaka mitsvası*nın, fakirleri utandırmayacak şekilde yapılması gerektiğini öğrenmekteyiz.

Gemara, Bet-Amikdaş'ta "*liškat haşain*" (gizlilik dairesi) adı verilen özel bir salon bulunduğunu anlatmaktadır. Bu salona neden bu ismi vermişlerdi? Çünkü insanlar *tsedaka* paralarını bu daireye getirirlerdi ve başkalarından *tsedaka* almaktan utanan fakir insanlar kimse görmeden, "gizlice" buraya gelerek ihtiyaçları kadar *tsedaka* alırlardı.

Gemara ayrıca, Rabi Eliezer ben Yaakov'un yapmış olduğu özel bir *hesed* (iyilik, şefkat) eylemini anlatmaktadır: Bir keresinde şehre gözleri görmeyen bir adam gelmişti ve Rabi Eliezer ben Yaakov gidip bu adamın iskemlesinin yanında yere oturdu! Şehrin insanları bunu görünce "Rabi Eliezer ben Yaakov gözleri görmeyen bu adamı böylesine onurlandırdığına göre, bu kişi büyük biri olsa gerek" dediler ve o zamandan itibaren bu adamı onurlandırarak onun geçimini saygın bir şekilde sağladılar.

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amoraim Arasındaki Geçiş Nesli

Tannalar ve *Amoralar* arasındaki geçiş neslinde yaşamış, Erets-Yisrael'in ilk *Amoralar*ındandır. Erets-Yisrael'in güney kesiminde yaşardı. Rabi'nin hanedanıyla özel bir yakınlığı vardı; hatta Rabi'nin yazıcısı olarak görev yapmıştı ve onun Roma İmparatorluğu yetkililerine gönderdiği mektupları yazardı. Rabi Afas, *Gemara*'da "*Rabotenu ŞeBaDarom*" (güneydeki hocalarımız) sıfatıyla anılan Hahamlardan biridir. İkinci *Amoraim* nesline mensup büyük Hahamlar, *alaha*

konusundaki görüşlerini dinlemek için ona gelirlerdi. Rabi (Rabi Yeuda A-Nasi) ölümünden önce Rabi Hanina bar Hama'nın kendisi yerine *roş yeşiva* (*yeşiva* başkanı) olarak atanmasını vasiyet etmişti. Ama Rabi Hanina, kendisinden yaşça büyük olan Rabi Afas'ın onurunu koruma adına bunu reddetmiş, *roş yeşiva* olarak Rabi Afas'ın atanmasını istemiş ve gerçekten de böyle yapılmıştır. Rabi Afas, *roş yeşiva* olarak görev yaptığı iki buçuk yılın ardından vefat etmiştir.

Rabi
Afas

Rabi Yeuda A-Nasi'nin
Öğrencilerinden

MASEHET ŞEKALİM
PEREK 6:
ŞELOŞA ASAR ŞOFAROT

Şemen A-Mişha – Büyük Mucizeler

Yaprak

16

Bu yaprakta “şemen a-mişha” (mesh yağı) hakkında bilgi almaktayız.

Moşe Rabenu, hem *Mişkan*’ın tüm eşyalarını hem de Koen Gadol Aaron ile oğullarını bu yağla meshetmişti. Aynı şekilde sonraki nesillerde de ne zaman yeni bir Koen Gadol veya Kral David’in hanedanına mensup yeni bir kral göreve gelse, *şemen a-mişha* ile meshedilmiştir. Ancak kendisinden önce kral olan babasının yerine tahta çıkan yeni bir kralın meshedilmesine gerek yoktu.

Gemara, *şemen a-mişha* ile ilgili büyük bir mucizenin gerçekleştiğini anlatmaktadır. Bu yağı Moşe Rabenu 12 *log* zeytinyağından yapmıştı (1 *log*, yaklaşık yarım litreye eşittir). Bu amaçla, zeytinyağını, içinde güzel koku maddeleriyle birlikte pişirmiş, böylece güzel kokulu bir yağ elde etmişti. Bunun ardından birçok nesil boyunca Koen Gadol ve krallar bu yağla meshedilmiştir. Ama tüm bunlara rağmen *şemen a-mişha*, tam olarak Moşe’nin hazırladığı miktarıyla, 12 *log* olarak kalmış, hiçbir şekilde eksikliğe uğramamıştı!

Şemen a-mişha bugün nerededir? *Gemara*, Kral Yoşiyau’nun bu yağı, *Kodeş Akodaşim*’de bulunan *Aron Aberit* ve oradaki On Emir levhalarıyla birlikte gizli bir yere sakladığını anlatmaktadır. Kral Yoşiyau yabancı ulusların Erets-Yisrael’i ele geçireceklerini görmüş ve bu kutsal eşya ve araçların onların eline geçmesini istememişti.

Bet-Amikdaş’tan Çıkan Pınar

Yaprak

17

Bu yaprakta Bet-Amikdaş’ta yer alan girişleri öğrenmekteyiz. *Mişna*, bu girişlerden birinin “*Şaar A-Mayim*” (su kapısı) olarak adlandırıldığını söylemektedir.

Neden *Şaar A-Mayim*?

Rabi Eliezer ben Yaakov şöyle der: *Neviim* (peygamberler) kitabında, gelecekte Bet-Amikdaş’ta hayret verici bir mucizenin gerçekleşeceği belirtilmektedir. *Kodeş Akodaşim*’in (Bet-Amikdaş’ın en kutsal bölümü) kapı eşiğinin altından çok küçük bir su pınarı çıkacak, ama inanılmaz bir şekilde, bu pınardan çıkan sular ilerledikçe çoğalacak, miktarı kat kat artacaktır!

İşte bu sular, Bet-Amikdaş’tan *Şaar A-Mayim* yoluyla çıkacaktır ve bu kapıya “su kapısı” anlamına gelen bu ismin verilmesinin sebebi de budur.

Yapacağız ve Dinleyeceğiz

Akan kanlar *Amora Rava*’nın altında toprağa karışmaktaydı, ama *Rava* bunun farkında bile değildi! O kadar çok sevdiği *Tora* öğrenimiyle meşgulken, bedenine neler olduğunu hiç hissetmiyordu...

Amora Rava, oturmuş *Tora* öğrenmekteydi. *Alaha* konularının ayrıntılarına tatlı bir sevgiyle, ama

derin bir şekilde dalmıştı. Ellerinin parmakları bacaklarının altında kalacak şekilde oturmaktaydı ve bacakları parmaklarını o kadar sertçe ezmekteydi ki parmaklarından kan akmaya başlamıştı. Parmakları yaralanmış olmasına rağmen öğrenimine o kadar derin bir şekilde dalmıştı ki bunu hiç hissetmemekteydi.

Hahamlarımızdan
MAASELER

Devamı
33’te

Sular Bet-Amikdaş'tan çıktıktan sonra o kadar çoğalacak ve o denli kuvvetli bir coşkuyla akacaktır ki, kocaman, devasa bir gemi bile bu sulardan geçemeyecektir!

Gemara buna, söz konusu suların bereketli sular olacağını eklemektedir. İçinde bol miktarda balık olacak, oluşan nehrin kıyılarında, farklı hastalıkları iyileştirme gücüne sahip şifalı yaprakları olan özel ağaçlar yeşerecektir.

Bet-Amikdaş'ta Kaç *Menora* Ve Kaç *Şulhan* Vardı?

Yaprak

18

Kim biliyor? Bet-Amikdaş'ta kaç *menora* ve kaç *şulhan* vardı?

Mutlaka biliyorsunuzdur; Tora'da, üzerinde kandiller yakma amacıyla yedi kollu altın bir şamdan (*menora*) yapmak gerektiği belirtilmektedir. Bunun yanında, üzerine *lehem apanim* adı verilen, özel şekle sahip on iki ekmeğin yerleştirileceği bir de altın masa (*şulhan*) yapılması gerekiyordu.

Bu yaprakta, Kral Şelomo'nun, I. Bet-Amikdaş'ı güzelleştirmek ve görkemli hale getirmek için, bu birer *menora* ve *şulhana*, on tane altın *menora* ve on tane de altın *şulhan* daha eklediğini öğrenmekteyiz.

Gemara, Kral Şelomo'nun tek bir altın *menora* yapmak için bin *kikar* altın vermesi gerektiği anlatılmaktadır! (1 *kikar* yaklaşık 60 kg. ye eşittir).

Aklınıza bunun nasıl olabileceği sorusu gelebilir. Zira Tora'da altın *menoranın* yalnızca bir *kikar* ağırlığında olduğu yazılıdır. Öyleyse bin *kikar* altına ne gerek vardır? *Gemara* bunu şöyle açıklamaktadır: *Menorada* kullanılan altının, diğer her türlü maddeden arınmış, tertemiz, tamamen saf olması gerekiyordu. Bu nedenle, saf olmayan bin *kikar* altını ayrıştırma potasına sokmakta ve bunu, sadece tek bir *kikar* saf altın kalana kadar sürdürmekteydiler...

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amora'im Arasındaki Geçiş Nesli

Rabi Yeuda A-Nasi'nin neslinde yaşamıştır ve son *Tannalardandır*. Şehri Lod'da, arkadaşı Bar Kapara ile birlikte *dayan* (yargıç) görevini yürütmekteydi. Bazı yerlerde, oğlu olan *Amora* Rabi Oşaya Raba'nın ismine atıfla "Rabi Hama Avoy DeRabi Oşaya" (Rabi Oşaya'nın babası Rabi Hama) olarak da anılır. Babası Rabi Bisa da Tora'da büyük biriydi. Bu nedenle Rami bar Hama, "Ve üçlü bir

sicim çabucak kopmayacaktır" (Koelet 4:12) pasuğunu bu üç nesil hahama atıfla kullanır, bu pasukta Rabi Bisa'nın oğlu Rabi Hama'nın oğlu Rabi Oşaya'dan bahsedildiğini söylerdi (*Ketubot* 62b). Rabi Hama ve oğlu Rabi Oşaya *alaha* konusunda fikir ayrılığına düştükleri zaman, büyükbaba Rabi Bisa'ya gidip sorarlar, o da torunuyla hemfikir olurdu.

Rabi
Hama
bar Bisa

**MASEHET ŞEKALİM
PEREK 7:
MAOT ŞENİMTSEU**

Et Satın Alırken Dikkat!

Yaprak

19

Bu yaprakta, nereden et satın alınabileceğini öğrenmekteyiz. Hepimizin bildiği gibi eskiden insanlar eti, içinde *kaşerut* belgesi bulunan kapalı ambalajlarla satın almıyorlar, bunun yerine pazara gidip kasaptan taze et alıyorlardı. *Gemara*, bir şehirde satılan etlerin çoğunluğu *kaşer* et olsa bile, sadece Yahudi bir kasaptan et satın almak gerektiğini söylemektedir. Nedenini bilmek ister misiniz? *Gemara* bir keresinde Rabi Mana ve öğrencisi Rabi Eliezer'in yolda yürürken Yahudi olmayan birinin, kendine ait attan büyük bir parça et kestiğini gördüklerini anlatmaktadır. İki haham, adama "Kusura bakmayın! At eti yemek yasaktır!" demediler, çünkü Yahudi olmayan birinin at eti yemesi Tora'ya göre yasak değildir. Ama daha sonra bu adamın, elindeki *kaşer* olmayan etle Yahudilerin alışveriş yaptıkları pazara gittiğini gördüklerinde şok oldular. Rabi Mana bunu görünce şöyle dedi: Yahudi olmayan birinden kesinlikle et satın alınmamalı; çünkü, Tanrı esirgesin, ya et *kaşer* değilse! Yahudi olmayan birinden et, ancak onun bu eti bir Yahudi'den almış olduğundan eminsek satın alınabilir.

Gözden Irak Kalan Et

Yaprak

20

Gemara oldukça ilginç bir hikâye anlatmaktadır.

Bir keresinde bir Yahudi yolda yürümekte ve omuzlarının üzerinde büyük bir et parçası taşımaktaydı. Birden bire *Daya* adlı yırtıcı bir kuş adamın üzerine atıldı, güçlü gagasıyla eti yakaladı, onu adamın omuzlarından kaldırdı ve... etle birlikte gözden kayboluverdi. Adam şoktaydı. Yırtıcı bir kuşun etinizi çalması gerçekten de pek hoş değil!

Ve işte, kısa bir süre sonra adama haber verdiler: "Dinle! Şu kuşun attığı bir et parçası buldular. Bu mutlaka onun senden kaptığı et parçası olmalı. İşte, git etini al."

Ama adam "Bir dakika!" dedi. "Bu eti yemenin serbest olup olmadığını bir hahama sormak gerek!"

Böylece adam hahama gitti ve ona bu eti yiyip yiyemeyeceğini sordu. Gerçekten de haham eti yemenin yasak olduğuna hükmetti. Neden? Çünkü belki de bu yırtıcı kuş başka insanlardan başka et parçaları da kapmıştı ve bunların arasında *kaşer* olmayan etler de vardı. Bu durumda, şimdi bulunan et parçası bir olasılığa göre adama ait olan parça olmayıp, bir leşin etiydi!

Bu *alaha* "*basar şenitalemin aayin*" (gözden irak kalmış et) olarak bilinir. Başka bir deyişle, gözden kaybolmuş ve bir süre göremediğimiz bir et parçasını yemek, bunun *kaşer* olmayan başka bir et olması ihtimali nedeniyle yasaktır.

MASEHET ŞEKALİM
PEREK 8:
KOL ARUKİN

Tame Kişiler Neden Yolun Kenarında Yürürdü?

Yaprak

21

Sevgili çocuklar!

Günümüzde Bet-Amikdaş yıkık haldedir ve ölüye temas nedeniyle *tame* olmuş kişileri arındırmak için gereken “paklama suyunu” (bkz. I. Kitap, sayfa 182) hazırlamakta kullanılan bir kızıl inek (*para aduma*) olmadığı için hepimiz *tameyiz*!

Ama eskiden, Bet-Amikdaş ayaktayken, çoğu insan “*taor*”, yani “manevi açıdan saf”tı ve *tame* olmalarına yol açacak herhangi bir şeye dokunmama konusunda çok dikkatli davranırlardı; çünkü *tame* bir kişinin *terumaya* (Koenlere verilen paylar) dokunması ve *korban* yapması yasaktır.

Mişna, *tame* insanların *taor* olanları da *tame* yapmamaları için, *tame* insanların yolun bir tarafından, *taor* olanlarınsa diğer taraftan yürüdüklerini söylemektedir. Bu şekilde aralarında temas olmuyor, *taor*lar da *tame* hale gelmiyorlardı.

Bet-Amikdaş’taki Parohet: Bu yaprakta ayrıca, Bet-Amikdaş’ta olan “*parohet*” hakkında da bilgi alıyoruz. *Parohet*, Bet-Amikdaş’ın en kutsal yeri olan *Kodeş Akodaşim*’in girişine asılı büyük bir perdeydi. O kadar ağırdı ki, söylendiğine göre onu taşımak için üç yüz Koen’e ihtiyaç vardı! *Parohet*, kelimenin tam anlamıyla devasa boyutlardaydı: Çok kalındı ve yüksekliği de yaklaşık olarak sekiz katlı bir binanın yüksekliği kadardı...

Günümüzde Neden Mahatsit A-Şekel Vermiyoruz?

Yaprak

22

Masehet Şekalim’in bu son yaprağında, Bet-Amikdaş yıkıldıktan sonra *mahatsit a-şekel* verme *mitsvasının* da yürürlükte olmadığını öğreniyoruz.

Peki, acaba bir Yahudi her şeye rağmen “Ben *mitsvaları* yerine getirmeyi o kadar çok seviyorum ki... para verip ‘Bu, *mahatsit a-şekel mitsvası* için’ demek istiyorum” diyebilir mi?

Hayır!

Neden? Çünkü Hahamlarımız, böyle bir şeyin yapılması halinde bunun çok ciddi bir soruna yol açabileceğini söylemişlerdir. Bunun sebebi *mahatsit a-şekel*’in “kutsal” bir para olmasıdır! *Ekdeşe* (bkz. sayfa 23) aittir ve ondan hiçbir şekilde faydalanılamaz. Ama günümüzde Bet-Amikdaş olmadığından bu para *ekdeşe* de verilemeyeceği için, bu Yahudi’nin evinde kalacaktır. Zaman içinde hatayla bu parayı kendi ihtiyacı için kullanması riski vardır ki, bunu yaptığı takdirde, *ekdeşe* ait parayı yetkisiz olarak kullanma şeklindeki çok ağır günahı işlemiş olacaktır. Bu nedenle Bet-Amikdaş inşa edilmediği sürece, *mahatsit a-şekel* adı altında para ayrılmamalıdır.

Hepimiz dua edelim; Bet-Amikdaş hızla ve günümüzde inşa edilsin ve *mahatsit a-şekel mitsvasını* gerektiği şekilde yerine getirmeye nail olalım.

Kim Kimdir?

Tannaim ve Amoraim Arasındaki Geçiş Nesli

Erets-Yisrael’de doğmuş ve Rabi Yeuda A-Nasi’nin ağzından Tora öğrenmeye, hatta daha sonraları onun adıyla *alahalar* aktarmaya nail olmuştur. İsmi hem Babil Talmudu’nda hem de

Yeruşalayim Talmudu’nda geçmektedir. Daha ileri bir dönemde Babil’e inmiş ve ilk *Amoraim* neslinde Babil’deki *Amoralardan* biri haline gelmiştir.

**Rabi Aba
bar Aha**